

Marian Gorynia

marian.gorynia@ue.poznan.pl

www.mariangorynia.pl

Pandemia COVID-19 – perspektywa nauk ekonomicznych

KOMITET NAUK EKONOMICZNYCH PAN

13 października 2020

UNIWERSYTET EKONOMICZNY
W POZNANIU

Plan wystąpienia

- **Uwagi wstępne**
- **Pandemiczny kryzys gospodarczy**
- **Reakcja polityki gospodarczej**
- **Zmiana paradygmatu nauk ekonomicznych?**
- **Uwagi końcowe**

Uwagi wstępne

- **Percepcja pandemii COVID-19 – zaskoczenie, przerażenie, zagrożenie, nieznaną potencjalny rozmiar konsekwencji, czas trwania – niepewność a ryzyko**
- **Rozbieżne sądy na temat pochodzenia koronawirusa**
- **Jak poradzić sobie z koronawirusem? – podejście naukowca**
RZ 02.04.2020
- **Koronawirus niejeden ma wymiar – kompleksowość, interdyscyplinarność RZ 08.04.2020**
- **Systemizm, złożoność, całościowość**
- **Preferencja dla podejścia całościowego kosztem głębokości ujęcia i szczegółów analizy – akcent na kilku wybranych aspektach**
- **Odrzucenie postawy koronawirusowego negacjonizmu**
- **Wiemy niewiele, wiemy coraz więcej, ale nie jest tak, że nic nie wiemy**

Pandemiczny kryzys gospodarczy – cechy jakościowe

- **Natura – *differentia specifica* obecnego kryzysu – pierwotnie podłoże pozagospodarcze; przyczyny bezpośrednie; szerszy kontekst; symbioza sfery gospodarczej ze sferą zdrowia publicznego – sprzężenie zwrotne; natura kryzysu dotyczy zarówno sfery podażowej, popytowej, jak i finansowej**
- **Problemy definicyjne – ostre, zróżnicowane sektorowo wyhamowanie działalności gospodarczej w reakcji na silny, słabo rozpoznany szok epidemiczny i wynikające z niego daleko idące decyzje administracyjne (Wojtyła)**
- **Cechy kryzysu – głęboka recesja, znaczna skala spadków PKB i innych wskaźników dla świata i różnych regionów; zróżnicowanie branżowo-sektorowe; zróżnicowanie przestrzenne, prognozy odbudowy – rozrzut przewidywań, potrzeba permanentnego aktualizowania prognoz**

Pandemiczny kryzys gospodarczy – cechy jakościowe

- Pandemiczny kryzys gospodarczy jako czarny łabędź, ale równocześnie są też białe łabędzie, wcześniej znane: konfrontacja USA z Iranem, cyber wojna, złe relacje handlowe USA-Chiny promieniujące na całą gospodarkę światową, wybory prezydenckie w USA, koszty zmiany klimatu i inne trendy środowiskowe (Roubini) – te okoliczności utrudniają prognozowanie skutków kryzysu i perspektyw jego pokonania
- Hipotetyczne zachowania krzywych obrazujących dynamikę PKB: *V-shaped recovery*; *U-shaped recovery*; *W-shaped double-dip recession*; *L-shaped Greater Depression*
- Zachowanie rynków finansowych – *V-shaped recovery* – trudne do wyjaśnienia: odczyt optymistyczny oznaczałoby, że inwestorzy z wysokim prawdopodobieństwem oczekują *V-shaped recovery* w sferze realnej gospodarki

Pandemiczny kryzys gospodarczy – próby kwantyfikacji

- **Skutki gospodarcze pandemii (OECD):**
 - **zatrudnienie – prognozy OECD na 2020 przewidują spadek od 8-10% w USA, nieco mniej w Hiszpanii, W. Brytanii i Kanadzie, dużo niższe spadki w Niemczech, Japonii i Australii (1-3%)**
 - **realny dochód *per capita* w średniej gospodarce OECD ma spaść na koniec 2020 w stosunku do 2019 o 7-9%**
 - **wolumen handlu światowego ma się zmniejszyć na koniec roku 2020 w porównaniu z 2019 rokiem o 6-12% (w zależności od ewentualnego nawrotu pandemii)**
- **Znajdujemy się w samym środku najgłębszej recesji w czasach pokoju w ciągu ostatnich 150 lat, która ma dewastujący wpływ na gospodarkę światową (Wolf, FT)**
- **„90% economy”, Goldman Sachs – globalny produkt brutto w 2020 zmniejszy się o 7-8% w stosunku do 2019 (wrzesień 2020)**

Reakcja polityki gospodarczej

- Podstawowy cel – zwiększenie płynności w gospodarce ograniczonej nagle szokiem pandemicznym
- Narzędzia pomocy – wielość, zróżnicowanie, trafność/adekwatność
- Skala pomocy:
 - MFW – w skali gospodarek rozwiniętych łączne wydatki około 20% PKB (szacunki z czerwca 2020)
 - W USA w tym czasie rozważano dalsze wydatki (5% PKB – republikanie, 15% PKB – demokraci)
 - Deficyt budżetu centralnego w USA w 2020 około 18% PKB, a relacja długu do deficytu ma dojść do prawie 110% (sierpień 2020)
 - MFW – skala dodatkowych wydatków na walkę z pandemią w skali świata to 11 bilionów USD (w wielu wypadkach 10 i więcej % PKB)
- Ocena – na przykład Kołodko:
 - Ogólna ocena dla świata – 4
 - Wielkie zróżnicowanie
 - Nadmierna hojność części pomocy dla przedsiębiorców
 - Pomoc zwrotna zamiast dotacji

Reakcja polityki gospodarczej

- Dzięki masowej polityce stymulacyjnej Wielka Recesja roku 2020 nie przekształciła się w Wielką Depresję (Roubini)
- Duża rozbieżność ocen odnośnie do adekwatności (skali, sposobów, instrumentów) interwencji państw w obliczu kryzysu (Kołodko)
- Retoryka – propozycja zmiany polityki dotyczącej katastrofy koronawirusa: traktowanie jej nie tylko jako kryzys zdrowia publicznego, ale także nierozzerwalnie powiązany kryzys gospodarczy. „Nigdy nie przywrócimy naszej gospodarki na właściwe tory... dopóki nie uporamy się z tym wirusem” (Biden)
- Długi i deficyty będą się zwiększać. Będzie mało tolerancji dla następnej rundy „surowości” („*austerity*”) oraz redukcji poziomu lub stopy wzrostu wydatków publicznych. Zwiększa to prawdopodobieństwo podwyższania podatków, zwłaszcza w przypadku deficytów finansowanych *explicite* albo *implicite* przez banki centralne (Wolf, FT)

- **Zagrożenia powikłaniami:**
 - **Syndrom 3x3 – tempo wzrostu PKB, relacja deficytu do PKB, inflacja**
 - **Presja inflacyjna**
 - **Granice ekspansji fiskalnej i monetarnej**
 - **Deficyty a przyszłe pokolenia**
 - **Doktryna niczym nieograniczonego drukowania pieniędzy (MMT – *Modern Monetary Theory*)**
 - **Wzrost nierówności społecznych**
 - **Pandemia a zmiany strukturalne w gospodarce – firmy *Zoombie***

Zmiana paradygmatu nauk ekonomicznych?

- **Potrzeba i nieuchronność modyfikacji albo nawet rewizji sposobu uprawiania nauk ekonomicznych w aspektach ontologicznym, epistemologicznym i metodologicznym?**
- **Egzemplifikacja potrzeby rewizji czy przynajmniej modyfikacji podejścia nauk ekonomicznych:**
 - **Model człowieka gospodarującego (*homo oeconomicus*)**
 - **Pomiar i zarządzanie sprawnością biznesową (zysk *versus* rezyliencja)**
 - **Globalne łańcuchy dostaw**
 - **Konkurencyjność międzynarodowa**
 - **Równowaga ogólna**
 - **Istota i pomiar bogactwa narodowego**
 - **Globalizacja**
 - **Ekonomia rozwoju**

Zmiana paradygmatu nauk ekonomicznych?

- **Przemyśleć na nowo makroekonomię?**
 - 1940 – keynesizm; 1980 – monetaryzm; 1990-2000 – synteza neoklasyczna
 - **Kryzys finansowy 2008-2012 – problemy:**
 - czy sama polityka stopy procentowej wystarczy do utrzymania stabilności makroekonomicznej?
 - problemy dystrybucji dochodów, nierówności i słaby wzrost są powiązane
 - **oraz pandemia – co dalej? – problemy:**
 - problemy po stronie popytowej gospodarki, powstrzymywanie się przed wydatkami
 - nierówności społeczne i priorytet pełnego zatrudnienia
 - **trzy szkoły myślenia:**
 - drukowanie pieniędzy z myślą o podtrzymaniu wzrostu
 - priorytet dla polityki budżetowej i bodźców fiskalnych
 - polityka ujemnych stóp procentowych

Uwagi końcowe

- Kryzys pandemiczny jako ogniwo pasma „nieszczęść” – światowy kryzys finansowy, Brexit referendum, wybór Trumpa, tendencje protekcjonistyczne, transformacja Chin w asertywną super potęgę – Nowa Zimna Wojna (*new cold war*) (Wolf, FT)
- Charakter kryzysu pandemicznego – nie podważa racji istnienia gospodarki rynkowej jako takiej, ale stanowi sygnał o potrzebie korekty „sposobu panowania” człowieka nad tym światem eksponując najważniejsze wyzwania – klimat, środowisko, konsumpcjonizm, nierówności, długa perspektywa, jakość
- Świat jako całość – złożoność i kompleksowość cywilizacji ludzkiej, naczynia połączone, potrzeba wielopłaszczyznowej koordynacji zapewniającej ład konieczny do budowania i korzystania z dobrobytu – rola przywództwa i obudowy instytucjonalnej

Uwagi końcowe

- „Panowanie” nad globalizacją – od globalizacji rozumianej jako międzynarodowa współpraca gospodarcza (głównie wymiana handlowa i zagraniczne inwestycje bezpośrednie) z punktu widzenia efektywności ekonomicznej i dobrobytu nie ma odwrotu; do rozstrzygnięcia pozostaje tylko jej intensywność
- Zagrożenie długoterminowe – przyspieszone wdrażanie technologii, które obiecują większe bezpieczeństwo, ale także możliwości większej kontroli społecznej
- Wielkie zainteresowanie badawcze problematyką pandemiczną w naukach ekonomicznych – np. (Solarz, Waliszewski 2020) – perspektywa finansów – Całościowe zarządzanie ryzykiem systemowym. Pandemia COVID-19
- Szanse i zagrożenia dla Polski – Czy gospodarka jest skazana na długą recesję? (Rzońca, Halicki 2020)
- COVID-19. The Untapped Solutions (Mohamed Buheji, Dunya Ahmed, ed.), 2020. Około 40 autorów (rekomendacja – Stanisław Gomułka)

Uwagi końcowe

- **Efektywność różnych odmian kapitalizmu w zmaganiach z pandemią – liberalne gospodarki rynkowe, koordynowane gospodarki rynkowe, kapitalizm polityczny – zdolność do opanowania pandemii, solidarność w ponoszeniu konsekwencji pandemii, przejście na pracę z domu, innowacyjność „pandemiczna” (szczepionki, lekarstwa)**
- **Pandemia powoduje ogromne zawirowania gospodarcze i polityczne. Jeśli nie ma/nie będzie wczesnego lekarstwa, świat, który się wyłoni, wydaje się być prawdopodobnie inny, pod wieloma względami, a nawet mniej kooperatywny i skuteczny niż ten, który był wcześniej. Jednak nie musi tak być. Mamy wybory. Zawsze możemy zrobić te właściwe (Wolf, FT)**
- **„Niezależnie od tego, że nie znamy przyszłości, przyszłość nie jest określona. Przyszłość jest otwarta: obiektywnie otwarta” (Carl Popper; za Andrzejem K. Koźmińskim)**

Dziękuję za uwagę

